

Mesteri fatorony Lónyán

2011 július 30. Flag

Szöveg méret

90
Mentés

- 0

Értékelés kiválasztása

Még nincs értékelve

Mérték

Magyar Nemzet szombati magazinjának egyik legérdekesebb sorozatát közöljük le folytatásokban, melyben a remek Ludwig Emil megmutatja nekünk a rejt?zköd? Magyarország eldugott kincseit, melyek mellett sokszor figyelmetlenül elhaladunk a mindennapi rohanó életünk során. Vigyázzunk ezekre a páratlan kincsekre, hiszen ezek a kincsek alappillérei szeretett Hazánknak.

Igazán rejt?zköd? település a Szatmár-beregi-síkság magyarországi oldalán Lónya. Ha Mándoknál letérünk a záhonyi határátkel?höz közelít? 4-es f?útról, majd keskeny úton haladunk keletnek, a pontonhídon átkelünk a Tiszán, a folyó partja, valamint az ukrán államhatár közötti keskeny sávban találjuk a ma hatszáz lakosú községet. Európa végvidékén járunk, pedig a figyel?tornyokkal szegélyezett senki földjén túl is élnek magyarok a sok száz éves falvakban, városokban.
A hely korai történetét V. István király – IV. Béla trónutódja – 1270-ben kelt birtokadományozó leveléb?l ismerhetjük meg. E ritka b?ség? forrás szerint a Kis- és Nagylónyából s még három faluból álló uradalmat Bánk bán veje, Simon alapította a XIII. század elején. A két Lónyát és a szomszédos Szalókát jegyajándékként kapta apósától, a Bár-Kalán nembeli Bánktól, a többit pénzért vette. Simon magtalan halálát követ?en ítélte a birtokait a Rosd nembeli Endre fia Mihálynak az uralkodó (a részletes határleírást is tartalmazó latin nyelv? dokumentum az interneten látható).

V. István 1272-ben meger?sítette Mihályt javaiban, de mivel ? is fiú utód nélkül halt meg, a király az özvegynek, a Hont-Pázmány nembeli leányának, Cosmának és második férjének, Berentei Jakabnak adományozta. 1325-ben Jakab fia Jakab a nádor záhonyi jobbágyainak ügyében szerepelt tanúként, két évvel kés?bb a füzéri várnagy indított pert ellene a lónyai uradalomért, mondván: az a vár tartozéka. Károly Róbert ítélete szerint Jakab és fivére, Bencsencs fiai maradtak a birtokukban.
Ezek az érdekes nevek és adatok visznek közel a kor világához, tulajdonviszonyaihoz, amelyben Lónya temploma keletkezett. Az els? egyház még jóval a tatárjárás el?tt megépült, hiszen a falu földesura és kegyurasága, Bánk (a Gertrúd királyné elleni 1213. évi összeesküvés f?szerepl?je) az ország els? zászlós urai közé tartozott. Örököse, Simon is f?rangú személy volt, majd a XIII. század második feléb?l és az 1300-as évek elejér?l megismert birtokosok státusából következ?en „szabályszer?en” történhetett a templom b?vítése, illetve átépítése a korai gótikus stílus jegyében. A ma látható, egy hajóból és négyszögletes szentélyb?l álló, torony nélküli épület már a XIV. század els? éveiben készen állhatott, papját az 1332. évi dézsmajegyzék említi. A lónyai Szent Péter és Pál-plébániai egyház alaprajza, méretei és kés? román kori részletei rokonítják a környék több korabeli egyenes szentélyzáródású templomaival: az ajakival, csarodaival, márokival, nyíradonyival, vámosatyaival és zajtaival.
Kislónyának és Szalókának 1418-ban közös vámszedési kiváltsága volt a tiszai révnél; a középkori jogvitákról, peres ügyekr?l és birtokviszályokról a közeli Lelesz (ma: Leles, Szlovákia) premontrei konvent – mint hiteles hely – levéltárának gy?jteményében maradtak fenn az idézett és további okiratok. Az újkorban országos hírnévre emelkedett Lónyay família egyik ága a II. András király által megnemesített Rosdi Mihálytól eredezteti családfáját, a hagyomány szerint els?ként Berentei Jakab használta a Lónyai el?nevet. 1454-ben Lónyay László és András indított pert a Naményiekkel „kyslonyai és nagylonyai” javaik elbirtoklása miatt, a jogvita még 1578-ban is fennállt (ez gyönge vigasz a jelenkori hosszú bíráskodás kárvallottjainak). 1566-ban tatár horda perzselte fel a falut. A XVI. század végén protestánssá lett Lónyay földesurak után vette fel a református vallást a község népe. Átalakították a templomot: mivel a sekrestye szerepe megsz?nt, az 1600-as években elbontották a boltozatos szentély északi

oldalától, fakarzattal b?vítették a hajót, bemeszelték a régi, szenteket ábrázoló falképeket. Kés?bb növényi motívumokkal díszítették a csupasz falakat, az északi karzat fölé a Lónyay család kett?s, reneszánsz stílusú címerét pingálták, ebb?l az id?b?l származik a nyugati bejárat gótikus ívmezejében látható kakasos domborm?. A pompás faragott-festett szószéket és a felette lév? hangvet?t – felirata szerint – „Néhai T (eki) N (tetes) Vi (téz) l? Nagylónyai Lónyay Sigmond Úr kegyes Eözvegye, T (eki) N (tetes) Pogány Klára tsináltatta” 1776-ban. Tudjuk a készít?je nevét is, Asztalos Lándor Ferencnek hívták, s remekm?vét méltóan restaurálta kései szaktársa a múlt években.

Néhány lépésre a templomtól Magyarország egyik legszebb fa harangtornyát csodálhatjuk meg: 26 méter magas, cserfából, vasszegek és kapcsok nélkül ácsolt szerkezetét „Kakuk Imre áts mester tsinálta Bán Péter legényével, 1781”. Öregebbik harangját 1666-ban öntötte Mathias Ulrich Eperjesen. A régi temet?kertben van a Lónyay-kripta és -sírkápolna, 1860-ban, a kor romantikus ízlését követve épült. Itt nyugszik gróf Lónyay Menyhért, hazánk sorrendben negyedik miniszterelnöke (1871–72) és a népes família 27 tagja. A család XVIII. század végén itáliai stílusban épült kastélyát t?z hamvasztotta el 1960-ban.

Lónyának b?ven kijutott a történelem és a természet csapásaiból. Nagyon sok élettel adózott a két világháborúban. 1944. október végén a bevonuló szovjetek kényszermunkára hurcolták el a lakosok egy részét, az 1950–60-as években három falu gazdáit „verték be” egy közös téeszbe. A község lélekszáma vészesen apad: az 1930-as évek végén kétezren éltek Lónyán, az 1970. évi népszámláláskor 1630 f?t írtak össze, ma alig hétszáz lakosa van a településnek.

2001 tavaszán a mindenkori legmagasabb szint? árvíz átlépett a gátakon, elöntötte a beregi településeket. Lónyán nem okozott olyan nagy károkat, mint Gulácson és Tarpán, a hétszáz éves templom állapota azonban vészesen leromlott. A m?emlék renoválását megel?z? vizsgálat során tárult fel az a XIV. századi, rendkívül gazdag freskókincs, amely a mészrétegek alatt lappangott.

Ludwig Emil, mno.hu

Ajánló